

Lietuvių literatūra ir menas

Visų šalių proletarai, vienykitės!

LTSR KULTŪROS MINISTERIJOS IR RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS ORGANAS

Nr. 44 (1926)

1983 m. spalio 29 d., šeštadienis

Leidžiamas
nuo 1946 m.
liepos 21 d.
išeina
šeštadieniais

Kaina 10 kp.

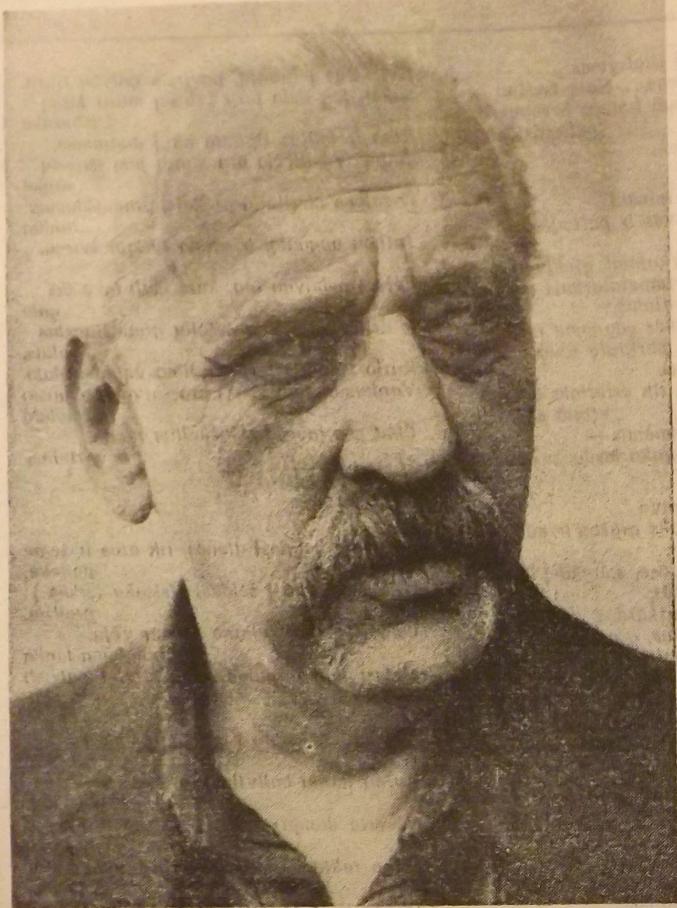

Spalio 26 d. Vilniuje prasidėjo RTFSR ir LTSR kompozitorų muzikos dienos. I šią Jungtinę šventę atvyko didelė grupė žymų Rusijos Federacijos kompozitorų bei atlikėjų. Mišrūs kamerinės, simfoninės, chorinės, valčių muzikos koncertai, tarybinės dainos vakarai (pastarieji aplankys ir kiltus miestus — Kauna, Klaipėda, Šiaulius, Druskininkus, Telšius, Mažeikius) — klausytojus supažindinti su naujausiais ableju respublikų kompozitorų kūrybiniais pasiekimais.

Paskutinis šio muzikos ir tautų draugystės forumo akordas nuskambės rytoj filharmonijoje.

Arnoldo Barysko nuotrankoje — renginio žemėlinkle pasitinka svečių delegaciją.

Viktoro Kapočiaus nuotrauka

SEMIOTIKO ŽVILGSNIU

Skaitytojui siūlomi žymaus lietuvių klėtmės prancūzų mokslo kn. vieno iš septimtakų kūrėjų, profesoriaus ALGRUDO J. GREIMO atskairomi i "Istorijos" kandidato SAULIAUS ZUKO klausimais. Įtervu specialiai skirtas "Literatūros ir meno" skyrelį "Poetikos klausimai". Su čia paleistemos problemomis galima plačiai susipažinti taip pat ir klitoje tarybinėje spaudoje skelbiusio A. J. Greimo publikacijoje, pavyzdžiu, "Apie prasmę" — „Kaibartės ženklas“, V., 1983; „Struktura ir istorija“ — „Problemos“, 1974, 2 (14) ir kt.

S. ŽUKAS. Cerdibamas Profesoriau, pries kelerius metus „Problemu“ žurnale spausdiname interviu Jus minėjote, kad amžinotis interesas išeina nuo sakinių rūbų ir numato patesių kaičiui vienetių organizacijos sriti, kad reikia pradėtų kaičiai ir apie diskursyvinę, teksitalingvistiką. Tuomet iškilo ir diskursu tipologijos problema – greta jokio literaturo teksui egzistuoja išoficialiniai ir kt. Ta proga norėtų paklausiai, kuo ypatingi teksatai, kuriuose Jus vadinate figuratyviniais, kokia vieta čia tenka nozifialiniuose?

A. J. GREMAS Semiotikos interesu išplėtimas už sakėnų ribų pagrįstas kalbos elastiskumo principo. Tuos pačius dalykus galima pasakyti „trumpai drata“, o kartais prieška ne ištisą knygos skyriaus; vienas mano kokią matematikas net visa metu „sava seminario“ paskyrė tokios, rodos paprastos operacijos, kaip „uzristi mažą“, aprašymui. Ekspansyvių kalbos formų – diskurų analizė neįvengiamai, norint suprasti išskomotų reikių organizaciją ir jos dinamiką.

S. Ž. Ar galima kaičiuti apie poetinio (meninio) teksto paviršiaus ir giliuminio lygmenų specifines ypatybes, apie kokius noras ypatinga „raškės“ ir „prasmės“ kategorijų ryšį, lyginant su kitomis teksto rūšimis?

A. J. G. Sunku, man atrodo, kaičiuti apie poeziją visuotinę priešinę: jos dar nėiekam nepavyko apibūdinti. Lengvai gal būtų bandyt suprasti, kodeline eurai-

pietūka poetiškumo savoka, kuri vystėsi nuo Heđertino ir Nervalio ir yra artimesnė Indijos vedžiakiams himnams ar Afrikos dogonų religiniams poemoms ne-
gu naratyvinėms romantiškoms suiliavimams. Tokia poezija, bandanti išsakyti „visą teisylę“, pasžymi specifinę savo struktūrą, siekiandią sudaplinti raiškos ir prasmės planus ir kategorijas, šitaip „su-
materialindama“ prasmę ir surukdumą „su-
zmiogiosios tėsios iluziją“. Mūsy nu-
krizščionytojų visuomenėje tai lgy ir
naujai surasta sakralinė kalba.

S. Z. Jūs rašote, kad „prasmungas yra ne kas kita, kaip transpozicija iš vle-
no kabos lygio į kita skirtinę, kaip bū-
o prasmė yra ne kas kita, kaip ši trans-
kodavimo galimybė.“ Prasyčiau pakomen-
tuoti šią idėją, vėgl turint galvoje, saky-
kum, tautosaką, šiuo atlikne poeziją ir pa-

A. J. G. Cia Jūs ir vėl paliečiate peginindinė aporija semiotikos fir išvis filosofijos, nesugebancios duoti prasmės savokos definiciją. Nesleidžiant į metalizką, atsišakančią pagaus išs sunkinimo, ateitė „prasmė neabejotinai yra“ tačiau apejameko negalima pasakyti, lieka, mano manymu, tik vienas keliais: užuot bandžius aptarti prasmės esmę, pastenkinimui „moksliškai“ požiūriu į šį klausimą, siekiant išaiškinti, kokioms sąlygomis prasmė pasireiška, kada ir kaip galima apejai kalbėti. Atskymas tada išklausytas prarazav mas to, ka reškia vienas vienas žodis ar sakynis „kitas žodis“ pa- sakymas ir yra vienintelis būdas „apciuopti“ prasmę. Prasmė tad ir yra – bet jau be jokio ontogenio nės angažavimo – la galimybė kalbėti apej prasmė, tas dinamiskas prasmės konstrukcijos procesas.

Mūsų pasikalbėjimo remai neleidžia platių sustoti per šio klausimo, pre vi- su slūromo atsakymo pasekmę. Tačiau aišku, kad, pavyzdžiu, semiotinė teksstų analizė yra ne kas kita, kaip „moksli- nis parafrazavimas“, semantinė, moksliškumos reikalavimus atitinkanti transpozicija.

S. Z. Atskirai norėtusi pakabėli apie Jūsiškė „prasmės izotopijų“ teoriją, kurį šandien tapo populiari.

A. J. G. Izotopijos savokos populiarumą galima turbtu palaikinti jos paprastumas. Man teko domėtis gramatika, ne vien tik kaip kalbos struktūra, bet ir kaip kalbinės komunikacijos priemone. Lingvistinis žinoma, kad diskursas, kaip ka'bejimas (paprasciausiai: kaip zodžiu grandinių sudarymas), yra džiulėje monotonijoje nuolatinis ty pačių gramatikai ir semantičių kategorijų paskartojimas: daugiau kaip 60 procentų visų kalbinų faktu jokių naujosi, specifinės informacijos klausinamai neatneša. Tačiau šios besikartojančios reikšmės kategorijos sudaro tarp bendrai kalbių neigiamt semantinės tiltą, kurio perduodamos naujos reikšmės.

Ta pati interpretacijos modej galima apibendrinti ir pritaikyti semiotikai. Zmonės kalba, kartais net ir susikalba, jie maždaug žino, apie ka jie kalba. S's pasmes tiltas, nuderektas tarp dviejų kalbančiųjų, susidaro nuolatinio „topinio“ reiksmių kartojaus deka, ir yra semantiškai izoliuojama, leidžiant kalbetti apie d's kurso prasmės vientisumą, apie jo sintagmatinę koherenciją¹².

S. Z. Man regis, Jūs pasiskate prieš madingą štandarinės kritikos teiginių, jog kūrinys turi bega - prasmių, nors pripažįstai, kad jo suvokimas yra subiektyvus. Gal pakomentuotumėt šį parodėksa.

A. J. G. Teksto išskaitymas, jo prasmės
geresnis ar blegosens supratimas yra visų
pirma skaitočioje subjektivios kompeten-
cijos reikalas; muzikinė klausą pavyz-
džiu, salygota ne tik muzikinės kūrėjų
lygmens bet ir fizioliginių kėauso orga-
nų ypatumų ar net genetinio paveikslėlio mo-
žmonių lygybes išteklių suuo atžvilgiu
nebūtų tikslus, ir visa ši problematika pri-
klauso ne bendraių semiotikai, o atskili-
roms jos sakomis: psichosemitikai ir so-
ciosemitikai.

Visai kitai spręstinas objektyvios velkalo — ar išvis semiotinio objekto — struktūros klausimas. Nuorūmė čia susidaryti man padėjo Merlo-Pont¹³ pasūtystas kubo, kaip fiktivinių modelio, pavyzdys. I kubo galimą žiurių iš visų pusių, ir jis vis kitaip atrody, tačiau kubas lieka Neabejotina, kad gal būti ne vienas, o keletas teksto kubo išskirtinio būdo. Tai priklauso, sienos.

laivės leškotojai, izotopijas išskaitymu
tad gali būti ne vienas, o keletas, bei ne
begarybė: ši pastarojo išnoriai
tikrai priskiriant ir dalinės, lokalines
atsirkų segmentų izotopijas, jas ekspli-
kuojant ir tuo būdu nuklystant į vienod-
nius ar estetinius aiškinimus.

Klystantis, ne visada taipus variojant metodologinių įrankių ir procedūrų. Jei vien dėl to gali atsišratyti — ir atsirašyti vieno teksto išskaitymo būdai. O šis metakalbinius reiskinius savo ruožiu kelia naujasis — tekstu skaitymo procedūru optimizacijos, atskiry skaitymo variantu suvedimo į tipus, ir, dar bendriau paimus, išskaitymu tarpusavio palyginimą bei kokybinių jų vertinimo — problemas.

A. J. G. Neabejokite: āš laikai bora, kad būtu tokis mokslo, āš net savo silpnosis jegomis bandau prisiesti prie jo susikūrimo Tačiau kartu griežtai pasakant pries mokslo savokos nuvalkojimą. Literaturwissenschaftlīt yra, de-
ja, kol kas tik atskirų nuomonių q̄yliu, priklausas d o x a b o ne mokalo stiliai; literatūros teorijos yra teorijos tiktai metaforine, o ne moksline prasme. Visa ta liečia, žinoma, ne turi literatūra, bet ir beveik i sus vadnamusioms humanitari-
nius mokslius užtati ir semiotika, nedridamas ją vadinti moksliu, laiku tikai moksliu projektu.

Literatūrines kritikos funkcijos yra ties Svarbiausios iš jų turbtų – diskusinė, mokyti žmones skaityti, didinti skaitojo pajaučiamų malonumų skaičių. Tad kritiko tekstai priklauso dvemis diskursyvinėms tipams: tai drauge ir interpretacijos, ir persausių. Noras įtikinti skaitoja verčia kritiką naudoti visas įtikimų procedūras – ne tik abstrakčią argumentaciją, bet ir figuratyvinę retoriką – pa- versdamas jo rašinį literatūriniais ve- kaisiais, sukurdamas naują esą žanru. Siūlydamas skaitojujį du gubus malonumų puota – gilesni peršeimo veikalai – skaitymą ir jo paties metateksto literatūrinį apipavidalinimą – literatūros kritikas kartu ir pats pamurgauja, iš naujo perkurdamas, parafrazuodamas kritikuojamą tekstą. Užtai man ir atrodo, kad nuobodus kritikai turetų būti pasauliniam, iš rasytojų Kubo.

Visa tai, žinoma, nelecia literatūros mokslo darbo, kuris, iš pavirkies atrodantis nuobodus, gali sustoti tek nraščiam, tiek skaitlanciai tikiai labai jau raišiuotus dvasinius ma'onimus: panaudinti.

A. J. G. Seku, bet prisipažinio labiau atsilikdamas: yra laikas skaitymu, ir yra laikas rašymui.

Tačiau svarbiausia: nežinau, ai aš ar literatūra, bet vienas iš mudvys — ar net abu — jaudijame pasmetę. Per trimą savo amžių turejau proga išgyvenyt net tris literatūrinius flirtus siebeli palyginojantius tris literatūrinės kartos „relkšmingą“ literatūrą, bereikinę ab surdžkumo literatūrą ir pagalau rekišmingumą“ ieškanči nežmonam. VšĮ dėto šis progressyvus prečmes ne geras turejo savo prasmę: literatūrinius formos vysiesi pagal kažkokį dėsnį, nes literatūra kažkur yra į presi literatūra buvo lyg ir išorijos ke rodė.

Patangoje idėja sukėlo septintajame amžiaus dešimtmečyje. Užėjo į sudėtinę netinkimo gadyne. Literatūros neprasmėgumas vijo rašymo neprasmunginim. Andriejus Malro, žurnalisto pakautas, atsižvelgė į nemanas dar rašyti koki romana, supratė, kad iš jo tyčiojamas ir atneša: „Norėjau Jūs manote, kad XX amžiaus pabaigai dar galima rašyti romanus?“ Prancuzų avangardinio romano mirtis – ne literaturinė, o ideologinė: ar ji nereksia kai kurios išvados?

Romanai, kaip žmonijos epepejė jaunos Pietų Amerikos tautos.

1. Aporija (gr.) — svaroka, kuri yra vés graiki filosofijos teisikė sunkumai de sprengiantį problemą.
 2. Kohärenčija (tol. coherentia) — ebt dinis tvys.
 3. M. Merle-Ponti (1908–1981) — prancūzų egzistencialistas ir tenemantinis gas.
 4. J. Lotmanas — tarybinis semiotikas ir literatūros istorikas.
 5. Literaturwissenschaft (vok.) — literatūros mokslo literatūrpolitologija.
 6. Doxa (gr.) — nuomonė, nuomonių mass.
 7. Interpretacija (tol.) — išklausymas.
 8. Persuasio (tol.) — išklausymas, įtėjimas.
 9. Pačio paseici (tol.) — noderug neder.